

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING AQLIY RIVOJLANISHI

Komiljonova Muxabbatxon

FarDU 4-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarning aqliy rivojlanish bosqichlari, unga ta'sir etuvchi omillar, shuningdek pedagogik metod va usullar tahlil qilinadi. Aqliy rivojlanishning tafakkur, nutq, xotira, idrok va e'tibor singari psixik jarayonlarga ta'siri ochib beriladi. Ilmiy maqola bolalarning aqliy salohiyatini rivojlantirishda oilaviy tarbiyaning va maktabgacha ta'lim muassasalarining o'rni haqida muhim xulosalarni o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar: maktabgacha yosh, aqliy rivojlanish, tafakkur, nutq, o'yin, ta'lim, pedagogika, psixologiya

Аннотация: В данной статье анализируются этапы психического развития дошкольников, факторы, влияющие на него, а также педагогические методы и приемы. Раскрывается влияние психического развития на такие психические процессы, как мышление, речь, память, восприятие и внимание. Научная статья содержит важные выводы о роли семейного воспитания и дошкольных учреждений в развитии психического потенциала детей.

Ключевые слова: дошкольный возраст, умственное развитие, мышление, речь, игра, воспитание, педагогика, психология

Annotation: This article analyzes the stages of mental development of preschool children, the factors affecting it, as well as pedagogical methods and methods. The influence of mental development on psychic processes such as thinking, speech, memory, perception and attention is revealed. The scientific article contains important conclusions about the role of family education and preschool educational institutions in the development of children's mental potential.

Keywords: preschool age, mental development, thinking, speech, Play, education, pedagogy, psychology

Maktabgacha yosh inson hayotidagi eng muhim taraqqiyot bosqichlaridan biri hisoblanadi. Ushbu davrda bola nafaqat jismonan, balki aqliy va psixik jihatdan ham faol rivojlanadi. Bola tafakkuri, nutqi, idroki va tasavvuri aynan shu davrda shakllanadi. Shu sababli, maktabgacha yoshdagi bolalarning aqliy rivojlanishini o'rganish va unga ijobiy ta'sir etish zamonaviy pedagogika va psixologiya ustuvor yo'nalishlaridan biridir. Aqliy rivojlanish — bu bolaning atrof-muhitni idrok etish, o'rganish, eslab qolish, fikrlash, taqqoslash, muammolarni hal qilish va nutqiy muloqotga kirishish qobiliyatining shakllanishi va rivojlanishidir.

Bu jarayon asosan quyidagi psixik funksiyalar orqali namoyon bo'ladi:

- E'tibor – ma'lumotni tanlab olish va unga diqqatni jamlash qobiliyati
- Xotira – ma'lumotni saqlash va esga tushira olish qobiliyati
- Tafakkur – mantiqiy fikrlash, tahlil qilish, solishtirish ko'nikmalari
- Tasavvur – mavjud bo'lmagan narsalarni ongda gavdalantirish
- Nutq – fikrlarni so'z orqali ifoda etish va tushunish

Aqliy rivojlanishga ta'sir etuvchi omillar

1. Biologik omillar: tug'ma qobiliyat, sog'lomlik, asab tizimi holati.
2. Ijtimoiy omillar: oila muhiti, tarbiya, maktabgacha ta'lim muassasasi, pedagoglar bilan muloqot.
3. Faoliyat turi: o'yin, o'rganish, suhbat, hikoya aytish, san'atga oid mashg'ulotlar.

Maktabgacha ta'lim muassasalarida qo'llaniladigan zamonaviy pedagogik metodlar bolalarning aqliy faoliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Didaktik o'yinlar, muammoli vaziyatlar, guruhli mashg'ulotlar va individual yondashuvlar bu borada eng samarali usullardan hisoblanadi. Masalan, "mantiqiy fikrlash"ni shakllantirish uchun bola turli predmetlarni taqqoslaydi, guruhlaydi, ketma-ketlikda joylashtiradi. "Nutqiy rivojlanish" esa savol-javoblar, hikoya tuzish, rolli o'yinlar orqali shakllanadi. Bola aqliy jihatdan to'liq shakllanishi uchun oila va bog'cha muhitining uyg'unligi muhim. Uyda ota-ona tomonidan ko'rsatilgan diqqat, tarbiya, suhbatlar; bog'chada esa metodik mashg'ulotlar, o'yinlar va muloqotlar orqali bola psixik jihatdan kuchayadi, o'z salohiyatini ochadi. Maktabgacha yoshdagi bolalarning aqliy rivojlanishi – ularning

kelajakdagi ta'lim, kasbiy va ijtimoiy hayotida muvaffaqiyatga erishishining poydevoridir. Ushbu rivojlanish jarayonini to'g'ri yo'naltirish uchun tarbiyachi va otalar o'rtasida uzviy hamkorlik zarur. Bolalarning har bir individual xususiyatini inobatga olgan holda ta'lim va tarbiyani tashkil etish esa eng yaxshi natijalarga olib keladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Karimova S.N. "Maktabgacha yoshdagi bolalar psixologiyasi", Toshkent, 2020.
2. Xolmatova M. "Maktabgacha ta'lim metodikasi", Toshkent, 2021.
3. Vygotskiy L.S. "Bolalar tafakkurining rivojlanishi", Moskva, 2019.
4. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi me'yoriy hujjatlari, 2022.
5. UNESCO: "Early Childhood Development Standards", 2018.